Проф. М. МУРАДХАНОВ,

Ј. ТАЛЫБОВ,

педагожи елмләр намизәди.

ЕЛМИ-ПЕДАГОЖИ КАДРЛАРЫМЫЗ

Әсрләр боју феодал чәкишмәләри вә мүһарибәләринин ағырлығыны чијниндә дашыјан Азәрбајчан халгы өз талејини Русијаја бағладыгдан сонра тарихән, игтисади вә мәдәни инкишаф јолуна чыхды. Азәрбајчанын Русија тәркибинә дахил олмасы Азәрбајчан халгынын бөјүк рус халгы илә достлуг вә гардашлыг әлагәләрини күчләндирди. Рус халгынын мүтәрәгги фикирли јазычы вә алимләри, бөјүк демократ вә ингилабчы хадимләри илә Азәрбајчанын габагчыл оғуллары арасында сых әлагә, танышлыг вә достлуг јаранды.

Бу бөјүк достлуг сајәсиндә декабристләрин, рус маарифчиләринин ингилаби һуманизм идејалары Азәрбајчана нүфуз етмәјә, бурада да көһнә схоластик шүур вә дүнјабахышы дағылмаға башлады. Азәрбајчан халгынын бөјүк оғуллары А. А. Бакыханов, М. Ш. Вазеһ, М. Ф. Ахундов, М. Казымбәј, Һ. Зәрдаби вә башгалары тәрәггипәрвәр Русијаны елм вә маариф мәнбәји һесаб едир, доғма халгынын тәрәггиси үчүн бу маариф ишығындан истифадә етмәјә чалышырдылар.

XIX әсрин II јарысындан е'тибарән Русијада мејдана кәлән вә сүр'әтлә инкишаф едән педагожи идејаларын тә'сири нәтичәсиндә Азәрбајчанда да халг маарифи, мәктәб, аилә тәрбијәси вә с. мәсәләләрә даир орижинал педагожи фикирләр јараныб инкишаф етмәјә башлады.

Азәрбајчан халгынын габагчыл оғуллары Русијада тәһсил алыр, рус ингилабчы демократларынын идејаларыны мәнимсәјир, доғма дијара гајыдыб орта әср һәјат тәрзи вә тәфәккүрү илә амансыз мүбаризәјә кириширдиләр. Һ. Зәрдаби, Н. Б. Вәзиров «Белә кедәрсә, мәһв олачағыг»—дејә халга хитаб едир, ону әсрин тәләбләри илә ајаглашмаға, зүлмәт вә фанатизм зәнчирини гырараг елм вә техниканын наилијјәтләрини мәнимсәмәјә чағырырдылар. Онлар дејирдиләр ки, јени мәктәб халгымызын кәләчәк талеји демәкдир. Азәрбајчан маарифпәрвәрләри өлкәмизин учгарларында маариф мәш'әлләрини јандырыр, халгын маарифләнмәси уғрунда јорулмадан мүбаризә апарыр, тә'лим-тәрбијә, мәктәб, аилә тәрбијәси һаггында гијмәтли фикирләр сөјләјирдиләр.

Азәрбајчанда сосиалист ингилабы гәләбә чаланадәк халг маарифи, тә'лим-тәрбијә вә мәктәб һаггындакы әдәби-бәдии әсәрләрдә, гәзет вә журнал мәгаләләриндә ирәли сүрүлән гијмәтли фикирләр һеч ким тәрәфиндән тәдгиг едилмирди. Дикәр елмләр саһәсиндә олдуғу кими, педагожи елмләр саһәсиндә дә тәдгигат иши апаран, маариф вә мәктәб тарихини, тә'лим вә тәрбијәнин ганунаујғунлугларыны өјрәнән мүтәхәссисләримиз јох иди.

Педагожи елмләр саһәсиндә елми-тәдгигат ишләринә Азәрбајчанда Совет һакимијјәти галиб кәлдикдән сонра башланды. Ингилабдан сонра әсарәтдән гуртаран Азәрбајчан халгынын мадди вә мә'нави гүввәләри тәрәггијә башлады. Азәрбајчан халгы бөјүк гардаш рус халгынын көмәји илә игтисади вә сијаси саһәләрдә мисилсиз наилијјәтләр газандығы кими, маариф вә мәдәнијјәт саһәсиндә дә көзәл мүвәффәгијјәтләр әлдә етди, чохлу мәктәбләр, маариф очаглары ачылды, гәзет вә журналлар нәшр едилмәјә башлады. Бу мәктәбләри мүәллим кадрлары илә тә'мин етмәк бөјүк бир проблем кими гаршыда дururду. Гејд етмәк лазымдыр ки, Азәрбајчанда ингилабдан әввәл чәми 100—120 орта тәһсилли мүәллим вар иди. Бу исә мүәллим кадрларына олан тәләбаты өдәмәкдән чох узаг иди.

1921-чи илдә фәалијјәтә башлајан Азәрбајчан Педагожи Институтунда 6 тәләбә охујурду. Бу факт көстәрир ки, о заман республикамызда нәинки педагожи елми кадрлары, һәтта кәнч нәслин тәрбијәси илә мәшғул олачаг әсил педагожи кадрлар да јох иди. Буна көрә дә башлыча вәзифә—кәнч нәслин тә'лим-тәрбијәси илә мәшғул олан педагожи кадрлар һазырламагдан ибарәт иди. Бу мүһүм вәзифәнин јеринә јетирилмәсиндә В. И. Ленин адына Азәрбајчан Педагожи Институту, мүәллимләр семинаријалары вә университет бөјүк рол ојнады.

Совет дөвләти вә Коммунист Партијасынын һәртәрәфли гајғысы нәтичәсиндә республикамызда педагожи кадрлар һазырланмасы иши илдән-илә кенишләндирилди, кејфијјәтчә јахшылашды. Бунунла әлагәдар олараг кәнч нәслин тә'лим вә тәрбијәси илә мәшғул олан габагчыл мүәллимләрин тәчрүбәсини үмумиләшдирмәјә, педагокика, психолокија, педагожи психолокија вә хүсуси методикалар саһәсиндә елми-тәдгигат иши апармаға бөјүк еһтијач дујулурду. Лакин һәлә республикамызда 1930-чу илә гәдәр бу мәсәлә илә мәшғул олан хүсуси елми-тәдгигат мүәссисәси јох иди. 1931-чи илдә педагокика елмләри саһәсиндә елми-тәдгигат иши илә мәшғул олан бир мүәссисә—Азәрбајчан Дөвләт Елми-Тәдгигат Педагокика вә Психолокија Институту јарадылды.

Истәр мүәллимләр, истәрсә дә педагожи елмләр саһәсиндә милли кадрлар јерләшдирилмәсиндә А. О. Маковелски, А. М. Аммосов, Б. Б. Комаровски, П. П. Фридолин вә башга алимләр хејли әмәк сәрф етдиләр. Онлар кәнч елми кадрларын јетишмәсинә гајғы көстәрир, исте'дадлы кәнчләри ирәли чәкир, онларла хүсуси мәшғул олурдулар.

Азәрбајчанда Елми-Тәдгигат Педагокика вә Психолокија Институтунун јарадылмасы, педагожи институт вә еләчә дә университет нәздиндәки педагожи факүлтәнин кенишләндирилмәси елми-педагожи милли кадрларымыза еһтијачы артырды. Педагожи елмләр саһәсиндәки кадрлара олан тәләбаты тә'мин етмәк мәгсәди илә Елми-Тәдгигат Педагокика вә Психолокија Институтунда педагожи елмләр үзрә аспирантура јарадылды. Онун илк аспирантлары Ә. Сејидов, М. Меһдизадә, С. Хәлилов, З. Ахундов, Нәсир Асатур, Г. Мәммәдов вә Д. Мустафајева олмушлар. Бу аспирантлар илк тәһсилләрини Азәрбајчанда проф. А. О. Маковелскинин, Б. Б. Комаровскинин вә башга алимләрин рәһбәрлији алтында алдыгдан сонра даһа ихтисаслы алимләрдән елми көмәк алмаг үчүн Москваја е'зам олундулар вә орада көркәмли совет педагоглары Ј. Мединскинин, Н. Константиновун вә дикәр рус алимләринин рәһбәрлији алтында елми мөвзулар үзәриндә ишләдиләр.

Республикамызын үмуми чошгун инкишафы илә бирликдә елми-педагожи гүввәләрә еһтијач да кетдикчә даһа чох һисс олунурду. Һәмин еһтијачы өдәмәк үчүн Елми-Тәдгигат Педагокика вә Психолокија Институту 1935-чи илдә педагокика вә психолокија үзрә аспирантураја 13 нәфәр кәнч мүәллим гәбул етди.

Республикамызда һәмин аспирантлары да јетишдирмәк үчүн мүтәхәссис милли елми кадрларын јохлуғу үзүндән, јенә көмәк үчүн гардаш рус совет алимләринә мүрачиәт едилди вә јени гәбул олунмуш аспирантлардан В. Мустафазадә,

Ә. Тағыјев, Ә. Һәсәнов вә башгалары Ленинградда көндәрилди. Онлар Ленинград профессорларындан Ш. И. Ганелинин, Ј. Ј. Голантын, Л. Ј. Раскинин, И. В. Сватковскинин вә М. М. Рубинштејнин рәһбәрлији алтында аспирантураны битирдиләр, елми-тәдгигат ишинә башладылар.

1939-чу илдә Азәрбајчанда педагожи елмләр үзрә илк намизәдлик диссертасијасы мүдафиә олунду. Бу «А. А. Бакыхановун педагожи фикирләри» мөвзусунда досент Ә. Сејидовун диссертасијасы иди. Ә. Сејидовун бу диссертасија мүдафиәсинин һазырланмасына көркәмли рус педагогу проф. Ј. Медински рәһбәрлик етмишдир. Бундан сонра бир нечә ил әрзиндә бир-биринин ардынча М. Меһдизадә («Азәрбајчан мәктәбләриндә ана дилиндә савад тә'лиминин инкишафы тарихи»), С. Хәлилов («1917—1920-чи илләрдә Азәрбајчанда халг маарифи»), Н. Асатур («М. Ф. Ахундовун педагожи фикирләри»), Ә. Һәсәнов («Әлифба вә илк оху китабынын тарихи») вә башгалары педагожи елмләр үзрә намизәдлик диссертасијасы мүдафиә етдиләр. Һәмин диссертасијалар педагожи елми саһәсиндә мүһүм елми тәдгигатлар иди. Бу илк педагожи тәдгигатларын әсас характерик хүсусијјәти ондан ибарәтдир ки, педагокика елмләри саһәсиндә јетишән кәнч гүввәләрин тәдгигат објекти Азәрбајчанда халг маарифинин вә педагожи фикрин инкишафы мәсәләләри олмушдур.

Диссертасијалар тәкчә педагожи нәзәријјәси вә педагокика тарихи үзрә деіл, һәм дә психолокија вә ајры-ајры фәнләрин тәдриси үсулу үзрә мүдафиә олунурду. Азәрбајчанда хүсуси методикалар үзрә илк педагожи елмләр намизәдләриндән Ч. Чәбрајылбәјлини, Ә. Әбдүррәһимову вә А. Абдуллајеви, психолокија үзрә исә Ф. Ибраһимбәјлини, С. Һачыјеви, М. Аббасову вә М. Мәһәррәмову көстәрмәк олар.

Азәрбајчанда кетдикчә инкишаф едән педагожи институтларын вә педагожи елмин тәләбатыны тә'мин етмәк үчүн педагожи елмләр саһәсиндә кадрлар һазырланмасы сүр'әтлә кенишләнир, педагожи елмләрин бүтүн саһәләри әһатә едилирди. Артыг јалныз педагожи елмләр намизәдләри дејил, һәм дә педагожи елмләр докторларынын јетишмәсинә имкан јаранырды. Азәрбајчанда илк дәфә педагожи елмләр намизәди алимлик дәрәчәси алмаг үчүн мүдафиәнин тәшкил олундуғу 1939-чу илдән бу күнә кими, јә'ни 25 ил әрзиндә республикамызда 7 нәфәр педагожи елмләр доктору вә профессору, 97 нәфәр педагожи елмләр намизәди јетишмишдир. Ә. Сејидов 1948-чи илдә «XIX әсрдә Азәрбајчанда педагожи фикрин әсас нүмајәндәләри» мөвзусунда диссертасија мүдафиә едәрәк, республикамызда илк дәфә олараг педагожи елмләр доктору елми дәрәчәси алмышдыр. О, һәмин әсәриндә Азәрбајчан халгынын көркәмли тәрәггипәрвәр нүмајәндәләри М. Ш. Вазеһ, М. Ф. Ахундов, С. Ә. Ширвани вә Һ. Зәрдаби тәрәфиндән ирәли сүрүлән педагожи фикирләри чох сә'јлә топламыш вә онларын тәһлилини вермишдир. Өлкәмизин ән көркәмли педагожи алимләриндән Ј. Медински вә Н. Константинов профессор Ә. Сејидовун әсәринин јалныз Азәрбајчанда дејил, һәм дә бүтүн ССРИ мигјасында бөјүк әһәмијјәтә малик олдуғуну тәсдиг етмишләр.

Көркәмли маариф ишчиси М. Меһдизадә јолдаш 1957-чи илдә «Азәрбајчанда совет мәктәбинин тарихи» мөвзусунда диссертасијаны мүвәффәгијјәтлә мүдафиә едиб елмләр доктору ады алмышдыр. Проф. М. Меһдизадә һәмин әсәриндә ингилабдан әввәлки Азәрбајчанда мәктәбләрин вә халг маарифинин ачыначаглы вәзијјәтини тарихи сәнәдләрә әсасән тәһлил етмиш, бу дөврдә ана дилиндә мәктәбләр јаратмаг уғрунда кедән мүбаризәни вә рус мәктәбләринин мүтәрәгги тә'сирини инандырычы фактларла шәрһ етмишдир. Әсәрин әсасыны Совет һакимијјәти илләриндә Азәрбајчанда мәктәбин инкишаф тарихинин тәһлили тәшкил едир. Коммунист Партијасынын вә Совет дөвләтинин Ленин милли сијасәтинә ујғун олараг социалист ингилабынын илк күнләриндән башлајараг Азәрбајчанда халг маарифинин инкишафы, мәктәб шәбәкәсинин кенишләнмәси, мүәллимләрин һазырланмасы, тәдрис планлары, програмлар, дәрсликләр, педагожи вә методики әдәбијјатын јарадылмасы, пионер вә комсомол тәшкилатларынын иши, мәктәбдә тә'лим-тәрбијә мәсәләләри фактлар вә сәнәдләр әсасында чох сә'јлә тәдгиг едилмишдир. Сон илләрдә проф. М. Меһдизадә бир нечә ири һәчмли әсәрләр нәшр етдирмишдир. Бу әсәрләрдә мәктәб саһәсиндәки наилијјәтләримиз, шакирдләрин тә'лим вә тәрбијә просесиндә фәаллашдырылмасы, мәктәбин бир сыра зәрури проблемләри ишыгландырылмышдыр. Онун «Азәрбајчанда совет мәктәбинин тарихинә даир очеркләр» китабы 1962-чи илдә Москвада рус дилиндә нәшр едилмишдир. Һәмин әсәри көркәмли алимләрдән РСФСР Педагожи Елмләр Академијасынын президенти И. А. Каиров, Педагожи Нәзәријјәси вә Педагокика Тарихи Институтунун директору Коралјов вә башгалары јүксәк гијмәтләндирмишләр.

Республикамызда үчүнчү педагожи елмләр доктору проф. А. Абдуллајевдир. О, 1958-чи илдә «Азәрбајчан дилинин тәдриси тарихи» мөвзусунда докторлуг диссертасијасы мүдафиә етмишдир. А. Абдуллајев Азәрбајчан дилинин тәдриси методикасы саһәсиндә елми кадрларын јетишмәсиндә дә бөјүк әмәк сәрф етмиш вә етмәкдәдир.

Азәрбајчанда педагожи елмләр саһәсиндә әсәрләринә көрә Б. Б. Комаровски, Ә. Зәкузадәјә вә башга јолдашлара профессор ады верилмишдир. Физика вә ријазијјат елмләри доктору, профессор А. Абасзадә РСФСР Педагожи Елмләр Академијасынын мүхбир үзвү сечилмишдир. Јухарыда адлары чәкдијимиз профессорларын вә еләчә дә педагокика, психолокија, хүсуси методикалар саһәсиндә чалышан Москва вә Ленинград алимләринин көмәји нәтичәсиндә һазырда республикамызда 92 нәфәр педагожи елмләр намизәди чалышыр. (Бураја педагожи елмләр намизәди адыны алмаг үчүн диссертасија мүдафиә едиб, лакин һәлә Али Аттестасија Комиссијасындан тәсдиги кәлмәмиш шәхсләр дахил дејилдир). Һәмин педагожи елмләр намизәдләрини ашағыдакы кими груплашдырмаг олар: педагокика үзрә —23, психолокија үзрә—12, Азәрбајчан дилинин тәдриси методикасы үзрә—10, Азәрбајчан әдәбијјатынын тәдриси методикасы үзрә—5, харичи дилләрин тәдриси методикасы үзрә—6, Азәрбајчан мәктәбләриндә рус дилинин тәдриси методикасы үзрә—10, тарихин тәдриси методикасы үзрә—2, кимјанын тәдриси методикасы үзрә—2, чоғрафијанын тәдриси методикасы үзрә—2, физиканын тәдриси методикасы үзрә—10, биолокијанын тәдриси методикасы үзрә—3, ријазијјатын тәдриси методикасы үзрә—7, бәдән тәрбијәси үзрә исә 1 нәфәр.

Бу кәнч алимләр ичәрисиндә һазырда онларча досент вә баш елми ишчи докторлуг диссертасијасы үзәриндә чалышыр.

Педагожи елмләр саһәсиндә елми кадрларын һазырланмасында вә еләчә дә елми-тәдгигат ишләринин апарылмасында Азәрбајчан Дөвләт Елми-Тәдгигат Педагокика Институтунун хүсуси хидмәти вардыр. Мүбалиғәсиз демәк олар ки, республикамызда педагокика елмләри саһәсиндә фәалијјәт көстәрән алимләрин әксәријјәти һәмин институтда инкишаф етмиш, елм аләминдә голганад атмышдыр. Институт индијә кими тәхминән 4 мин чап вәрәги һәчминдә педагожи вә методики әдәбијјат һазырламышдыр. Бу әсәрләрдә Гәрби Авропа вә рус педагокика классикләринин (Коменски, Песталотси, Локк, Дистервег, Ушински, Добролјубов, Макаренко вә б.) әсәрләри тә'лим вә тәрбијәнин мүһүм мәсәләләри, марксизм-ленинизм классикләринин тә'лим-тәрбијә һаггында фикирләри, Азәрбајчанда халг маарифинин инкишафы, Азәрбајчан классикләринин тә'лим вә тәрбијә һаггында фикирләри, әмәк вә политехник тә'лим мәсәләләри, хүсуси дидактиканын мүһүм

проблемләри вә с. мәсәләләр әһатә едилмишдир. Институт «Педагожи терминләр лүғәти», валидејнләр үчүн тәрбијә тәблиғатына һәср олунмуш китаблар нәшр етмишдир. Институт тәрәфиндән һазырланмыш әсәрләрдән Азәрбајчан дили вә әдәбијјаты методикасы үзрә јазылан тәдгигат әсәрләри дә чох олмушдур. Бунлардан М. Әләкбәрли, Ә. Гарабағлы вә Ә. Солтанлынын тәртиб етдикләри «Ибтидаи мәктәбдә Азәрбајчан дилинин тәдриси методикасы», Ә. Гарабағлы, М. Әләкбәров вә Ј. Зејналовун јаздыглары әсәрләр, һәмин фәнләрә даир програм вә дәрсликләр, әјани вәсаит вә с. гејд едилмәлидир.

Сон заманлар Азәрбајчан дили вә әдәбијјаты тәдриси методикасы шө'бәси даһа ири һәчмли әсәрләр, дәрсликләр, әјани вәсаит, програмлар һазырламышдыр. Мәсәлән, Ә. Әфәндизадәнин «Грамматик чалышмалар вә онларын апарылмасы методикасы», «Јазылышы чәтин олан сөзләр вә онларын өјрәдилмәси јоллары», дөрдүнчү синифләр үчүн «Азәрбајчан дили» дәрслији, орта мәктәбләр үчүн «Орфографија лүғәти», «Грамматик тәһлил һаггында». Ч. Әһмәдов вә Ә. Әфәндизадәнин «V—VIII синифләрдә әдәбијјат тәдриси», Ч. Әһмәдовун IV синифләр үчүн «Ана дили», «Әдәбијјатдан синифдәнкәнар охунун тәшкили», һәмин шө'бәнин бир груп әмәкдашы тәрәфиндән һазырланмыш «Јазы тә'лиминин бә'зи мәсәләләри» вә с. әсәрләр диггәти чәлб едир.

Азәрбајчан ДЕТПИ-дә Азәрбајчан мәктәбләриндә рус дилинин тәдриси методикасы саһәсиндә дә хејли иш көрүлмүшдүр. Рус дилинин тәдриси методикасына даир 50-дән артыг әсәр нәшр олунмушдур. Бу әсәрләрин һазырланмасында Г. Гасымбәјли, Л. Вәкилова, Р. Қәрбалајева, А. Һүсејнова, А. Дахнович, Ј. Речитскаја, А. Болухин, Т. Әлијева вә башгаларынын сәмәрәли әмәји вардыр. Һәмин шө'бә рус дилинин тәдрисини асанлашдырмаг, тә'лим просесиндә шакирдләри фәаллашдырмаг вә онларын нитгини инкишаф етдирмәк мәгсәди илә рус дилинин грамматикасы бөлмәләри үзрә әјани вәсаит—чәдвәлләр, шәкилләр һазырламышдыр. Институтун елми ишчиси А. Ј. Малинскинин тәртиб етдији әјани вәсаити гардаш республикаларын рус дили мүәллимләри, о чүмләдән милли мәктәбләрдә рус дилинин тәдриси методикасы саһәсиндә чалышан мүтәхәссисләр јүксәк гијмәтләндирмишләр.

Азәрбајчан ДЕТПИ-дә дикәр фәнләрин методикасы саһәсиндә дә мүәјјән ишләр көрүлмүшдүр. Бу ишләрин сырасында Б. Ағајевин нәшр едилмиш «Орта мәктәбдә ријазијјат тәдрисинин үмуми методикасы», «Ибтидаи мәктәбдә һесабдан методик вәсаит», Т. Абдуллајевин «Мәсәлә шәртинә көрә тәнлик гурма методикасы һаггында», Т. Чаббарлынын «Ибтидаи мәктәбдә һесабдан әјани вәсаит», Ә. Әбдүррәһимовун «Кимјадан әјани вәсаит вә ондан истифадә јоллары», «Кимја тәдриси үсулу», «Кимјадан мараглы әјләнчәләр», Ч. Чәбрајылбәјлинин «Ботаника, зоолокија, инсан анатомија вә физиолокијасындан мәктәб тәчрүбәләри», «Орта мәктәбдә битки систематикасыны өјрәнмәк үчүн бир објект кими Азәрбајчан биткиләри нүмунәләри», «Тәбиәт һаггында һекајәләр», «Ботаниканын тәдрисиндә јерли материаллардан истифадә үсуллары» әсәрләрини көстәрмәк олар. Һабелә Ә. Меһдијевин «Тарих дәрсләриндә бәдии әдәбијјатдан истифадә үсулларына даир», «Тарих дәрсләриндә шакирдләрин халглар достлуғу вә бејнәлмиләлчилик руһунда тәрбијә едилмәси», «Тарих дәрсләриндә шакирдләрин атеизм тәрбијәси», Ә. Салаһовун «Орта мәктәбләрин зоолокија дәрсләриндә Азәрбајчан фаунасындан истифадә едилмәси», «Зоолокија дәрслијинә әлавә», С. Имамзадәнин ики һиссәдән ибарәт «Физикадан истеһсалат мәзмунлу мәсәләләр», «Физика дәрсләриндә шакирдләрин фәаллашдырылмасы јоллары», «VI синифдә физикадан тәчрүбәләр нүмајишинин методикасы» әсәрләри вә с. әсәрләр дә диггәти чәлб едир.

Педагожи елмләрин инкишафында габагчыл тәчрүбәнин бөјүк әһәмијјәти вардыр. Чүнки габагчыл мүәллимләрин күндәлик фәалијјәтини өјрәнмәдән, онларын газандығы наилијјәтләри әтрафлы тәһлил едиб үмумиләшдирмәдән һәјатын тәләбинә чаваб верән педагожи вә методики әсәрләр јаратмаг мүмкүн дејилдир. Буну нәзәрә алан Азәрбајчан ДЕТПИ-нин ишчиләри мүәллимләрлә сых әлагә сахлајыр, онларын дәрсләриндә олур, тә'лим вә тәрбијә ишләринин кедишини мүшаһидә едирләр. Ишин белә тәшкили, бир тәрәфдән, елми ишчијә һәјати фактлар верир, дикәр тәрәфдән дә елми ишчи өз әсәрләринин, педагожи вә методики төвсијәләринин тәчрүбәдә нечә тәтбиг олдуғуну вә педагожи просесдә нә кими нәтичәләр вердијини билаваситә өз көзү илә көрүр.

Азәрбајчан ДЕТПИ республикамызын шәһәр вә кәнд мәктәбләриндә чалышан габагчыл мүәллимләрин тәчрүбәсини, онларын педагожи практикаја кәтирдикләри јениликләри өјрәнмәк вә үмумиләшдирмәк мәгсәди илә 1947-чи илдән «Педагожи мүһазирәләр» кечирир. «Педагожи мүһазирәләр»дә мүәллимләр өз иш тәчрүбәләриндән данышыр, тә'лим вә тәрбијә просесиндә тәтбиг етдикләри үсул вә тәрзләр һаггында сөһбәт едир, фикир мүбадиләси кечирир, һазырладыглары әјани вәсаити нүмајиш етдирирләр. «Педагожи мүһазирәләр»дә бәјәнилән мүһазирәләр педагожи мәтбуат васитәсилә вә ајры-ајры китабчалар шәклиндә республикамызын дикәр мүәллимләринә чатдырылыр.

Азәрбајчан ДЕТПИ илә јанашы олараг республикамызын В. И. Ленин адына Педагожи Институтунда, М. Ф. Ахундов адына Педагожи Дилләр Институтунда, Һ. Зәрдаби адына Педагожи Институтунда педагокика, психолокија вә хүсуси методика кафедраларында (о чүмләдән Азәрбајчан Дөвләт Университетинин вә Азәрбајчан Бәдән Тәрбијәси Институтунун педагокика вә психолокија кафедраларында) чалышан јүз нәфәрдән артыг профессор вә мүәллим һеј'әти дә али тәһсилли мүәллим кадрлары һазырламагла бәрабәр коммунист тәрбијәси вә тә'лиминин актуал мәсәләләри үзәриндә елми-тәдгигат ишләри апарыр, габагчыл мүәллимләрин иш тәчрүбәсини үмумиләшдирирләр.

Али мәктәбдә чалышан педагог вә психологларымызын гүввәси илә педагокикадан, психолокијадан вә педагокика тарихиндән тәләбәләр үчүн Азәрбајчан дилиндә чохлу тәдрис вәсаити јарадылмышдыр ки, бунлар кәнч мүәллимләрин педагожи һазырлығына әсаслы сурәтдә көмәк едир. Елми ишчиләримиз өз тәдгигатларынын нәтичәләрини педагожи мәтбуатымыз васитәсилә вә һабелә мүәллимләрин јығынчагларында, елми-методик сессијаларда, елми-практик конфрансларда мүәллимләрә чатдырыр, өз мәсләһәтләри илә республикамызын мәктәбләриндә тә'лим-тәрбијә ишинин јахшылашмасына көмәк едирләр.

Бир заман үмумијјәтлә мәтбуатын нә демәк олдуғу билинмәјән Азәрбајчанда инди 9 педагожи дөври нәшр вардыр.

Һазырда республикамызда педагокика, хүсуси методика, психолокија алимләри вә елә чә дә 30-дан чох аспирант педагокиканын, хүсуси методикаларын, психолокијанын, педагокика тарихинин вә мәктәбәгәдәр педагокиканын мүһүм проблемләри үзәриндә ишләјирләр.

Елми гүввә вә елми мүәссисәләримиз өз фәалијјәтләриндә классик рус педагогларынын әсәрләринә, совет педагокикасына истинад едир, өз мүһүм елми ишләриндә РСФСР Педагожи Елмләр Академијасындан, онун мүхтәлиф елми-тәдгигат институтларындан—гардаш рус педагожи алимләриндән бөјүк көмәк алыр.